

x

Kronika.

x

Rakerspurga in Kranjsko s slikarjem na čelu, kateremu, je posvečena razprava. Po končani kritični analizi teh dveh skupin bo mogoče razširiti proučevanje gotiškega slikarstva tudi na ostale spomenike. Rezultati, do katerih prihaja pisatelj na podlagi analize Johannesovih slik na Visokem in Muljavi ter po primerjanju s slikami Johannesovega očeta v Millstatu, so izredno zanimivi, a Johannes se giblje predvsem v okvirju umetnosti svojega očeta mojstra Friedricha iz Beljaka; na naših tleh je zastopnik smeri, ki obenem z njim tudi že izumira, epigon tiste velike umetnosti, ki se je bila v XIV. stoletju razširila iz Italije skozi Avignon na Francosko in dala novih oblik — zlasti plastičnosti in prostornosti — francoskemu gotiškem idealizmu ter postala slednjič splošen srednjeevropski slikarski slog. Iz te smeri so se razvile slikarske šole v Burgundiji, Kölnu in v Pragi in njej je pripadal tudi še mojster Johannes. Morda je pa prinesel — kakor se zdi, sodeč po muljavskih slikah, — tudi že nekaj novega duha v to umetnost in bil predhodnik realizma, ki se je začel razvijati na Slovenskem proti koncu XV. stoletja. —

Mgr. Viktor Steska opozarja v ilustriranem članku «O nekaterih ljubljanskih spomenikih» na par manj znanih plastičnih spomenikov. Dr. Jos. Mal objavlja par «Doneskov k zgodovini zvonarjev in zvonov po Kranjskem», — K. Oswald priobčuje «Donesek k estetskemu šolanju očesa». Vprašanja izredne važnosti za umetnostno zgodovino pa se dotika dr. Izidor Cankar v svojem članku: «Umetnost v krščanskem slovstvu drugega stoletja». Vprašanje o postanku praktičanske umetnosti in nje razvoju je osnovne važnosti in znano je, kako so tukaj mnenja deljena. Kako se je neki mogla razviti praktičanska umetnost, če pa je bilo prvotno krščanstvo umetnosti nasprotno, če jo je naravnost sovražilo? Cankar preiskuje vire, ki mu edino morejo odgovoriti na to vprašanje: najstarejše krščansko slovstvo. Odgovor je zanimiv in pomeni veliko presenečenje, ker zrcali ves razvoj razmerja krščanskih (— a ne samo krščanskih —) intelektualcev prvih dveh stoletij do umetnosti. Toda končno sodbo o razpravi si moramo pridržati do tedaj, ko bo vsa objavljena.

Nadalje podaja dr. Stelè kot konservator obširen podroben pregled o «Varstvu spomenikov», o glavnih akcijah spomeniškega urada od 1. januarja 1920. do 31. maja 1921. leta; Iz. Cankar poroča o »Narodni galeriji» in «Umetnostno-zgodovinskem društvu». M. Marold objavlja umetnostno bibliografijo od 1. januarja do 15. maja 1921. leta. Ostalo pa še polnijo zanimive notice.

Takšna je torej vsebina prve številke našega prvega znanstvenega glasila, posvečenega umetnostni zgodovini. Glasilo pomeni vsekakor ogromen korak naprej v razvoju naše kulture.

Gotovo se primeroma malokje govori toliko o lastni kulturi, kolikor pri nas. Govori se namreč. Zanimivo pa je, ali se tokrat ne bo samo govorilo, ampak — ali bo «Zbornik» naletel na razumevanje in podporo svojega kulturnega delovanja... 51.61

Vojeslav Molè.

#### Potovanje Montesquieuja skozi Slovenijo leta 1728.

Francoski pisatelj in član akademije Charles de Secondat, baron de La Brède et de Montesquieu je bil rojen 18. januarja 1689. na gradu de la Brède pri Bordeauxju in je umrl 10. februarja 1755. v starosti 65 let. Njegova najznamenitejša dela so: Lettres persanes, Esprit des Lois in Considérations sur les causes de la grandeur et de la décadence des Romains. Prepotoval je velik del Evrope, leta 1728. je šel na Dunaj, kjer se je sestal s princem Evgenijem, od tam je obiskal tudi Madjarsko. Z Dunaja je potoval čez Gradec, kjer se

je nekaj časa ustavil, čez Celje, Ljubljano in Trst v Benetke in v Rim. Nato je šel v Švico, Nizozemsko in Anglijo.

Ohranjena so nam njegova pisma in beležke, ki si jih je delal na potu. Iz njih povzamem sledeče, ki se tičejo potovanja skozi Slovenijo.

Meseca junija 1728. piše z Dunaja gospej Lefranc de Brunré, soprogi kraljevega tajnika: «Prejel sem s pravim veseljem vaše pismo pri svojem povratku iz Madjarske, kamor sem napravil tritedensko potovanje in kjer sem mnogo govoril latinsko z Madjari in pil mnogo madjarskega vina. Sedaj grem v Gradec in od tam v Benetke.»

Montesquieu je odpotoval 9. julija 1728. z Dunaja v Gradec.

Iz Gradca piše julija meseca svojemu prijatelju Berwicku: «Krasno je bivati v Gradcu... Občudovanja vredne so ceste, ki jih je dal cesar zgraditi v tej deželi: to je delo Rimljanov. Človek potuje skozi gorovje kakor bi se vozil po kakšnem nasipu ob Loirei. Od tu do Trsta in od Karlovca (Carlstadt) do nekega drugega pristanišča ob Jadranskem morju, ki se imenuje Bakar (Boucharitz) je možno potovati z vozom, kjer se ni moglo prej niti jahati.»

V Gradcu, kjer je bil takrat začasno avstrijski dvor, je bival približno en mesec. Tu je mnogo občeval s predsednikom dvornega sveta, grofom Wurmbrandom, in zbiral podatke o zgodovini in upravi Štajerske.

O potovanju skozi Slovenijo piše sledeče (Voyages en Italie, I.):

«12. avgusta smo odpotovali iz Gradca. Z menoj je bil Chevalier Jacob, s katerim sem prišel v Benetke 16. istega meseca. Naše potovanje je bilo torej tako hitro, da ni bilo mogoče mnogo opazovati na potu, kajti od Benetk do Gradca je 100 francoskih milj in zemljevid g. de L'Islea, na katerem znaša ta razdalja samo 55 do 60 milj, ni čisto točen.

Dežela, ki smo jo videli od Štajerske do Kranjske (de la Styrie jusques à la Carniole) je dovolj neprijazna in gorata. Doline so ozke, skoraj vsa gorovja so pokrita z gozdom. Kranjska je še malo bolj neprijazna, kakor tudi grofija Goriška: kajti to so bolj skale kot gore. Dežela je kamenita kakor Limousin,<sup>1</sup> posebno kar je je bližje Italiji.

Zdi se, da pšenica tu ne uspeva dobro: mestoma se vidi samo rž in proso.

Ljubljana (Laubach) je mislim glavno mesto Kranjske in precej lepa prestolnica za to pokrajino, čeravno je mnogo manjša nego Gradec (Graz).

Od Celja (Ceilla), ki se nahaja v Celjski grofiji (comté de Ceilley), gre pot do vasi Vransko (Franz); od tu se potuje vzdolž meje Štajerske, a vedno v tej deželi, in pride na Kranjsko pri vasi imenovani Sv. Ožbalt (Saint-Oswald). Nato se nadaljuje pot vedno po Kranjski, gre se čez Savo in pride v Ljubljano (Laubach). Ljubljana leži ob mali reki, ki se izliva v Savo in po kateri se vozi z ladjo do Vrhnike (Iber-Laubach), ki je oddaljena tri milje. Vožnja po vodi je krasna in traja pet ur. Možno je pa tudi potovati po suhem, odkar je dal cesar s pota spraviti skale in gore.

Človek bi rekel, da je nemogoče, priti preko te dežele, ki je strašna po naravi, a če vidi pota, mostove in ceste, mora občudovati vladarja, ki je dal napraviti te zgradbe in imeti dobro mnenje o vladi, ki ima tako dobro upravo.

Žal mi je bilo, da sem se vozil v razdalji štirih do petih milj mimo Cerkniškega jezera (lac de Zernicz) in ga nisem mogel videti. Poglejte v zemljevid Kranjske, kaj je z njim.

<sup>1</sup> Pokrajina v srednji Franciji.